

LITTERATURA *Serpentium*

JAARGANG 44
NUMMER 4

VOLUME 44
ISSUE 4

EUROPESE SLAGENVERENIGING - EUROPEAN SNAKE SOCIETY

INHOUDSOPGAVE

■ ARTIKELEN	
Doctor Mátyás Antal Bittenbinder	159
Marcel van der Voort	
Houden van en kweken met <i>Vipera renardi</i>	168
Jeffrey van Geffen & René Woning	
De heilige slangen van de Maagd Maria	182
Herman Bruyndonckx	
‘Kleine beet’ met grote gevolgen	194
André Weima	
De positieflijst in Nederland, de stand van zaken op dit moment, deel 2	200
Anton van Woerkom & Maarten de Haan	
■ RUBRIEKEN	
Voorwoord	156
Der 47. Jahrestagung der DGHT-AG-Schlangen	166
■ LEUK OM TE WETEN	
Deze slangen faken op dramatische wijze hun eigen dood	191
Myrthe Nowee	
■ INDEX	
Index jaargang 44	208

CONTENTS

■ ARTICLES

Doctor Mátyás Antal Bittenbinder 159
 Marcel van der Voort

Keeping and breeding *Vipera renardi* 168
 Jeffrey van Geffen & René Woning

The sacred snakes of the Virgin Mary 182
 Herman Bruyndonckx

'Small bite' with big consequences 194
 André Weima

The positive list in the Netherlands, the current state of affairs, part 2 200
 Anton van Woerkom & Maarten de Haan

■ COLUMNS

Foreword 156

Der 47. Jahrestagung der DGHT-AG-Schlangen 166

■ NICE TO KNOW

These snakes dramatically fake their own deaths 191
 Myrthe Nowee

■ INDEX

Index volume 44 208

VOORWOORD

Op 21 oktober 2024 was er op de nieuwssite Nu.nl een filmpje te zien van een meterslange tijgerpython die een weg in India overstak. Het kolossale dier verplichtte het verkeer om even halt te houden, tot het aan de andere kant van de weg in het struikgewas kon verdwijnen. De weggebruikers stonden dat genadiglijk toe. Het filmpje liet ook ettelijke mensen zien die zich wat dichter bij het dier waagden om diens oversteek te filmen. Toen de kop van de python de overkant al had bereikt, sleepte zijn staart nog over de as van de weg en begonnen de eerste scooters de vrijgekomen weghelft alweer te gebruiken. Een bijschrift bij het filmpje legde uit, dat het vaker voorkomt dat slangen de weg oversteken en dat de overheid weggebruikers adviseert om op afstand te blijven. Slangen steken in India vaker de weg over... We vermoeden dat dit dier geluk geeft gehad dat het bijtijds is opgemerkt door de talrijke weggebruikers. Het was avond, dus donker, en de weg was geen goed verlichte autobaan. Het is goed voorstelbaar dat een automobilist vaak pas in de gaten heeft dat er een slang de weg aan het oversteken was, nadat hij er eerst overheen gereden is. Maar hoe dan ook, we vonden het hartverwarmend dat de python van het filmpje bijtijds was opgemerkt en dat de auto's, motoren en scooters over goede remmen beschikten. Hoe anders gebeurt het op sommige plaatsen in de Verenigde Staten, waar slangenhaters er een sport van maken om 's avonds in hun 4WDs te stappen om opzettelijk ratelslangen dood te rijden die op het asfalt van de weg nog even van de warmte willen genieten... Tegenover de moedeloos makende informatie over de teloorgang van de biodiversiteit, het uitsterven van diersoorten en bedreigingen van het voortbestaan van onze planeet, wordt ook wel eens een positief tegenwicht geboden. Dan blijken er op weinig voordehandliggende plekken op aarde toch nog nieuwe diersoorten, i.c. slangensoorten te worden ontdekt, zoals in Ecuador, waar op het kerkhof van Amaluze

FOREWORD

On October 21, 2024, a video appeared on the news site Nu.nl showing a metres-long python crossing a road in India. The colossal creature forced traffic to come to a halt until it was able to disappear into the bushes on the other side of the road. Road users graciously allowed this. The video also showed several people daring to get closer to the animal to film its crossing. By the time the snake's head had reached the other side, its tail was still dragging across the road, and the first scooters had already begun using the cleared half of the road. A caption explained that it is not uncommon for snakes to cross roads in India and that the authorities advise road users to keep their distance. Snakes frequently cross roads in India... We suspect that this snake was lucky it was noticed in time by the many road users. It was evening, so it was dark, and the road was not a well-lit highway. It is easy to imagine that a motorist might only realize a snake was crossing the road after driving over it. But in any case, we found it heartwarming that the python in the video was spotted in time and that the cars, motorcycles, and scooters all had good brakes. How different things can be in some parts of the United States, where snake-haters turn it into a sport to hop into their 4WDs in the evening and deliberately run over rattlesnakes that want to bask on the warmth of the asphalt... In contrast to the discouraging news about the decline of biodiversity, the extinction of species, and threats to the survival of our planet, every once in a while, a positive counterbalance is offered. It turns out that new species of animals, particularly snake species, are still being discovered in unexpected places on Earth, such as in Ecuador, where several specimens of three species from the predominantly underground genus *Atractus* were found in the soft earth next to graves in the Amaluze cemetery. The group of scientists made this discovery after taking seriously the advice from the cook where they were staying, following a disappointing expedition elsewhere in the Ec-

enkele exemplaren van drie soorten van het voornamelijk ondergronds levende geslacht *Atractus* werden gevonden in de aarde naast de graven. De groep wetenschappers kon deze ontdekking doen, omdat ze, na een teleurstellende expeditie elders in de Ecuadoriaanse jungle, de aanwijzingen van de kokkin bij wie ze verbleven serieus nam en zo haar ontdekking kon doen. Net zoals we niet weten hoeveel diersoorten er in het antropoceen inmiddels zijn uitgestorven, hebben we er ook geen flauw idee van hoeveel soorten er nog op ontdekking wachten. Boeiend!

Niet alleen drugsbazen verzinnen telkens nieuwe methoden om hun product op de afzetmarkt te krijgen, ook slangenliefhebbers nemen hun toevlucht tot bijzondere manieren om het gewenste product op het juiste adres te krijgen. Zo bleek onlangs dat een douanier op het vliegveld van Leipzig in Duitsland terecht argwanend was geweest, toen hij een pakket dat afkomstig was uit Indonesië en dat op weg was naar het Verenigd Koninkrijk aan een nader onderzoek onderwierp. Er zouden noedels en twee speelgoedvrachtwagens met aanhangwagens in het pakket zitten – en dat was ook zo; alleen maakte de vrachtbrief geen melding van de dertien slangen die in de aanhangwagens verstopt zaten. Eéntje had de reis niet overleefd.

Iets totaal anders, nog even. In aflevering 2 van deze jaargang hebben we ons voornemen aangekondigd om onze 45ste verjaardag, volgend jaar, te vieren met vier themanummers. We hebben toen een oproep gedaan om ons mee te helpen om van deze themanummers allemaal collector's items te maken. We betreuren het dat deze oproep weinig gehoor heeft opgeleverd. Wij nodigen u dan ook nogmaals van harte uit om eens serieus na te denken of u een bijdrage zou kunnen leveren aan één van deze specials, die we respectievelijk willen wijden aan ziekten en gezondheid bij slangen, huisvesting van slangen, gifslangen en onderzoek naar slangenbiotopen. We blijven hoop houden dat we uw toezegging in onze mailboxen zullen aantreffen.

Candoia aspera. Foto/Photo Cees van Riel.

uadorian jungle. Just as we do not know how many species have gone extinct in the Anthropocene, we also have no idea how many species are still out there waiting to be discovered. Fascinating!

Not only drug lords come up with new methods to get their product to the market, but snake lovers also resort to unusual ways to get their product to the right address. Recently, customs at Leipzig Airport in Germany were right to be suspicious when they examined a package from Indonesia heading to the United Kingdom. The package was said to contain noodles and two toy trailers with trailers—and that was true; however, the shipping documents made no mention of the thirteen snakes hidden inside the trucks. One had not survived the journey.

A completely different topic now. In issue 2 of this volume, we announced our intention to celebrate our 45th anniversary next year with four special issues. We called for help in making these issues collector's items. Unfortunately, this call has not been met with much response. We would like to extend our invitation once more and sincerely ask you to consider contributing to one of these special issues, which we plan to dedicate to snake diseases and health, snake housing, venomous snakes, and research on snake habitats. We remain hopeful that we will find your contributions in our inboxes.

En dan de laatste aflevering van deze jaargang. Hopelijk vindt u mét ons, dat het een veelzijdig nummer is geworden. We hebben met plezier ruimte ingericht voor het verslag dat Herman Bruyndonckx heeft geschreven over zijn bezoek aan het eiland Kefalloniá, Griekenland, alwaar hij getuige was van een bijzonder ritueel waarin slangen een hoofdrol spelen. Dat sommige slangen aan potentiële vijanden kunnen ontsnappen door zich dood te houden, zal de meesten niet onbekend zijn. Myrthe Nowee voegt aan deze oppervlakkige kennis enkele wetenswaardigheden toe. André Weima zijn we dankbaar dat hij zijn bijtongeval met een jonge gifslang heeft willen boekstaven. Zijn ervaring maakt maar weer eens duidelijk dat een ongeluk in een klein hoekje zit en dat een moment van onachtzaamheid vervelende gevolgen kan hebben. Anton van Woerkom en Maarten de Haan praten ons weer bij over het dossier 'Positieflijsten', waarmee wij, als slangenliefhebbers, onherroepelijk ooit te maken zullen krijgen. Jeffrey Visser en René Woning hebben een interessant artikel geschreven over een addersoort waarover in *Litteratura Serpantium* enkel - inmiddels jaren geleden - een kweekverslag is verschenen. Hoog tijd dus voor een substantieel artikel over de prachtige *Vipera renardi*. Eén van ons, tenslotte, is ooggetuige geweest van de promotie van Mátyás Bittenbinder, die 30 oktober jongstleden plaatsvond aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Mátyás heeft grondig onderzoek gedaan naar de cel- en weefselvernietigende componenten in sommige slangengiften, zodat we de hoop mogen koesteren dat op termijn veel slachtoffers van sommige bijtongevallen beter geholpen kunnen worden.

Tot slot willen we Bram Bosman van harte welkom heten als redactiemedewerker. Bram heeft zich op de Slangendag spontaan aangemeld als vertaler, een aanbod waarvan we uiteraard dankbaar gebruik hebben gemaakt. We hopen op een lange samenwerking, Bram!

Marcel van der Voort
Tom Hellebuyck
Richard de Jong
Anton van Woerkom.

And now, the final issue of volume 44. We hope you agree with us that it has turned out to be a diverse issue. We have gladly made space for the report written by Herman Bruyndonckx about his visit to the island of Kefalloniá, Greece, where he witnessed a unique ritual in which snakes play a central role. Most people are likely familiar with the fact that some snakes can escape potential enemies by playing dead, but Myrthe Nowee adds some interesting facts to this common knowledge. We are grateful to André Weima for documenting his snakebite accident with a young venomous snake. His experience once again highlights that accidents can happen in an instant, and a moment of inattention can have unpleasant consequences. Anton van Woerkom and Maarten de Haan bring us up to date on the "Positive Lists" dossier, something that snake enthusiasts will inevitably have to face. Jeffrey Visser and René Woning have written an interesting article about a viper species about which a breeding report was only published in *Litteratura Serpantium* years ago now. About time for a substantive article about the beautiful *Vipera renardi*. Finally, one of us was an eyewitness to the promotion of Mátyás Bittenbinder, which took place on October 30 at the Vrije Universiteit Amsterdam. Mátyás has conducted thorough research into the cell- and tissue-damaging components in certain snake venoms, and we can hope that, in the future, many victims of snakebites will receive better treatment.

Lastly, we would like to warmly welcome Bram Bosman as a new editorial member. Bram spontaneously volunteered as a translator at the Snakeday, and we are, of course, very grateful for that. We look forward to a long collaboration, Bram!

Marcel van der Voort
Tom Hellebuyck
Richard de Jong
Anton van Woerkom.

DER 47. JAHRESTAGUNG DER DGHT-AG-SCHLANGEN

Beste leden van de Europese Slangenvereniging,

Als voorzitter van de AG-Schlangen (en lid van de ESV) presenteer ik in deze editie van *Litteratura Serpentina* met genoegen onze Jahrestagung voor 2025. Dit jaarlijkse evenement vindt plaats tussen 16 en 18 mei 2025 in de Allwetterzoo van Münster. We hebben wederom een gevarieerd programma kunnen samenstellen dat voor iedereen wat te bieden heeft.

De avondlezingen op vrijdag en zaterdag, met aansluitend een samenzijn, vinden plaats in Niemeyers Restaurant, Nordwalder Straße 160, 48268 Greven, Duitsland.

Het grootste deel van het congres vindt op zaterdag plaats in de Allwetterzoo van Münster. Op zondag kunnen bezoekers van het congres deelnemen aan twee verschillende excursies.

Voor niet-leden van de AG-Schlangen bedraagt de deelnemersprijs 12 euro en moet ook de toegang tot de dierentuin worden betaald. Voor leden van de AG-Schlangen zijn het congres en de toegang tot de dierentuin gratis. Omdat Münster dichtbij Nederland ligt, heten wij graag leden van de ESV welkom. Zelfs in het tijdperk van internet zal een face-to-face gesprek nooit worden overtroffen door sociale media.

Wij vragen u zich per e-mail aan te melden via **ag-schlangen@dght.de**

Ook voor verdere vragen over het congres kunt u op dit e-mailadres terecht. De snelste manier om op de hoogte te blijven van actueel nieuws of wijzigingen is via onze sociale mediakanalen:

Facebook: DGHT AG Schlangen

Instagram: ag_slangen

Met dit in gedachten hopen wij dat het programma u aanspreekt en dat we elkaar ontmoeten in Münster.

Namens het bestuur,

Josef Beck, eerste voorzitter

Dear members of the European Snake Society,

As Chair of the AG-Schlangen (and member of the ESS), I am pleased to present in this edition of *Litteratura Serpentina* our Jahrestagung for 2025. This event will take place from 16 to 18 May 2025 at the Allwetterzoo in Münster. Once again, we have been able to put together a varied programme that has something to offer for everyone.

The evening lectures on Friday and Saturday, followed by a social gathering, will be held at Niemeyer's Restaurant, Nordwalder Straße 160, 48268 Greven, Germany.

The majority of the congress will take place on Saturday at the Allwetterzoo in Münster. On Sunday, congress attendees will have the opportunity to join two different excursions.

For non-members of AG-Schlangen, the participation fee is € 12, and zoo admission must also be paid. For members of AG-Schlangen, both the congress and zoo entry are free of charge.

As Münster is located near the Netherlands, we are particularly pleased to welcome ESS members. Even in the era of the internet, face-to-face conversation will always surpass social media interactions.

We kindly ask you to register via e-mail at **ag-schlangen@dght.de**

Should you have any further questions regarding the congress, this email address is also available for that purpose. The quickest way to stay updated on current news or changes is through our social media channels:

Facebook: DGHT AG Schlangen

Instagram: ag_slangen

With this in mind, we hope the programme will appeal to you, and we look forward to meeting you in Münster.

On behalf of the Board,
Josef Beck, First Chair

DGHT-AG Schlangen
Programm
 der 47. Jahrestagung der DGHT-AG-Schlangen
 vom Freitag, den 16. Mai bis Sonntag, den 18. Mai 2025

Tagungsorte:

Allwetterzoo Münster
 Sentruper Str. 315, 48161 Münster

Hotel Wermelt / Niemeyer's Restaurant
 Nordwalder Straße 160, 48268 Greven

Hinweis: Die Abendveranstaltungen an Freitag und Samstag findet im Hotel Wermelt statt, während das Programm am Samstag von 08:00 Uhr bis 18:30 Uhr im Allwetterzoo abgehalten wird.

Freitag, 16.05.2025

- 18:00 **Einlass**
 20:00 CHRISTIAN LANGNER – Durch's wilde Kurdistan - Eine herpetologische Exkursion in den Nord-Irak

Samstag, 17.05.2024

- 08:00 **Einlass**
 08:45 **Begrüßung**
 09:00 PHILIPP WAGNER – Die Wasserschlangen des Tonlé Sap
 09:30 JÖRG HOFMANN – *Sibon nebulatus* – eine neotropische Schneckenatter in langjähriger Haltung, Zucht und in der Natur
 10:00 *Pause*
 10:15 MAIK DAMM – *Heterodon nasicus* - Venomous bites of non-venomous snakes?
 10:45 THOMAS LINDNER – Von Polyvinylchlorid bis Tetrahydrofuran - Kuststoffterrarienbau im Privatbereich
 11:15 **Gruppenfoto und Pause**
 11:30 **Mitgliederversammlung**
 12:30 **Mittagspause**
 15:00 MARK-OLIVER RÖDEL – Beobachtungen zum Verhalten und der Biologie einer Schlange mit dem Temperament einer Nachtschnecke: *Trachyboa boulengeri* im ecuadorianischen Chocó
 15:30 RENÉ KÖHLER – Erfahrungen mit der Kurzschwanz-Mamushi (*Gloydius brevicauda*) im Terrarium
 16:00 *Pause*
 16:15 JAN-COR JACOBS – Die Geschichte der European Snake Society und des Snakedays
 16:45 MICHAEL SCHWARTZE, MIRIAM SCHULZ & INGVE AUTH – Berücksichtigung der Kreuzotter bei Wiedervernässungsmaßnahmen im NSG Venner Moor im Kreis Coesfeld, NRW
 17:15 *Pause*
 17:30 SIMONE KAROWSKI – *Lygophis anomalus* - Die Bunten aus Paraguay
 18:00 JÖRG HOFMANN – Zehn Jahre Reptilien-Schulzoo Hamburg
 18:30 *Ende des Programms im Allwetterzoo. Abbau und Rückreise ins Hotel für Abendessen und Abendvortrag*
 19:30 **Abendessen**
 21:00 Frederic Griesbaum – Nicht nur Schlangen - Herpetologische Eindrücke von Borneo

Sonntag, 18.05.2024

- 09:00 Exkursionen ins IZS (Internationale Zentrum für Schildkrötenschutz) mit CHRISTIAN LANGNER und Kreuzottern-Exkursion mit MICHAEL SCHWARTZE

JOSEF BECK
 Vorsitzender

THOMAS LINDNER
 Stv. Vorsitzender

UWE JUSTINEK
 Schatzmeister

ESV-boeken en andere uitgaven
ESS-editions and others publications

NEDERLANDSTALIGE UITGAVEN **HERPETOLOGISCHE BUNDELS:**

- Marcel van der Voort, 2014, *Adders onder het gras! Over slangen in mythen en verhalen*. Een bloemlezing van cultuurhistorische artikelen zoals in de jaargangen 13 t/m 31 in *Litteratura Serpentina* zijn verschenen. Tweede, aangevulde en gecorrigeerde oplage. € 17,50.
- Ron Bronckers (2019), *Adderjagers! Portretten van een verdwenen en vergeten beroep*. Verzamelde artikelen uit de jaargangen 28 t/m 38 van *Litteratura Serpentina*. Tweede, vermeerderde druk. € 25,-.
- *Herpetologische Bundels deel 4: Waterslangen*, 2013. Bloemlezing van artikelen over waterslangen uit de jaargangen 1 t/m 30 van *Litteratura Serpentina*. € 15,-.
- Sterrin Smalbrugge (2019), *Het Grote Reptielenboek*. € 19,99.

Om te bestellen binnen Nederland, neem contact op met de penningmeester: treasurer@snakesociety.nl. Vermeld daarbij de gewenste titel en vraag naar de prijs inclusief verzendkosten. U krijgt dan na betaling uw exemplaar toegestuurd.

ENGLISH TITLES PUBLISHED IN THE SERIES **HERPETOLOGICAL VOLUMES:**

- Marcel van der Voort, 2012, *There's a snake in the grass! About snakes in myths and stories*. € 17,50.
- Ron Bronckers, 2019, *Viper hunters! Portraits of a vanished and forgotten profession*. € 25,00.
- A.A. Verveen, 2nd Edition 2024, *The Behaviour Cycle of the Boa constrictor in Captivity*. € 29,50.

Please contact the treasurer to order a copy. Name the title you wish to order and ask for the price including shipping costs.
E-mail: treasurer@snakesociety.nl

